

מצוות משלוח מנות בפורים

❖ מהם שני הטעמים שהביאו הראשונים למצוות 'משלוח

מנות'?

❖ חשוב, אלו נפקא מינות למעשה יש בין הטעמים?

שולחן ערוך אורח חיים סימן תרצה סעיף ד:

חייב לשלוח לחבירו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים...

הנה... ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו, יצא.

❖ עיין, בדברי השולחן ערוך והרמ"א. לדעתך, באיזה טעם

נקט כל אחד מהם?

בפוסקים לא הוכרע מהו הטעם העיקרי, על כן, למעשה יש לתת את משלוח המנות שיוצא בו ידי חובה באופן שמועיל לשני הטעמים.

ד. מהן המנות

א. דברי מאכל או משקה

עיין בשולחן ערוך שהבאנו לעיל, עולה מדבריו שהמנות צריכות להיות דווקא דברי מאכל.

במשנה ברורה כתב לגבי משקה:

משנה ברורה על השולחן ערוך הנ"ל:

מיני אוכלין - ולא בגדים ושאר דברים. והוא הדין משקה (שיש לו חשיבות, לא מים), דשפיר דמי, דשתיה בכלל אכילה, וכן סגי באחד אוכל ואחד משקה.

ב. ראוי לאכילה

המשך המשנה ברורה הנ"ל:

ובעינין, שיהיה מין אוכל המבושל ולא בשר חי. דמשלוח מנות הראוי מיד לאכילה משמע, ויש אומרים (פרי חדש) דכיון שהוא (עוף\בשר) שחוט וראוי להתבשל מיד שרי.

המשנה ברורה הכריע שצריך לתת מנה מוכנה לאכילה, אך יש שחלקו עליו:

חזון עובדיה פורים דיני משלוח מנות הלכה ב:

יש חולקים ואומרים שיוצאים ידי חובה גם במנות בשר חי (לא מבושל), ורק אם שולח עוף חי שלא נשחט... אינו יוצא ידי חובה. וכן עיקר.

❖ לדעתך, מהו יסוד המחלוקת לגבי משלוח מנות שצריך

לבשל?

ג. סוגי מאכל שונים

ערוך השולחן אורח חיים סימן תרצה סעיף יד:

וברור הדבר, דצריך לשלוח שני מיני אוכלין, או שני מיני משקין, או מין אוכל ומין משקה, והכי איתא להדיא בגמרא (מגילה ז,א) דאחד שלח לחבירו בשר ויין, עיין שם, אבל שני חתיכות ממין אחד אינו מועיל (אלא אם כן טעמיהם שונים, כגון מנה מבושלת ומנה צלויה), דכי מפני שחתכן נחשבם לשנים.

הקדמה:

מספר שנים קודם לתקופת בית המקדש השני, אחשורוש מלך פרס עשה סעודה לכל הנמצאים ברחבי ממלכתו, בה הוא לבש את בגדי הכהן הגדול והשתמש בכלי בית המקדש, במטרה להרחיק מעם ישראל את החלום לשוב לבנות את בית המקדש. בנוסף, המן, ריצה את אחשורוש לגזור כליה על כל יהודי העולם. אך, הקב"ה בדרך מופלאה סיבב את הדברים, כך שהמן נתלה וגזרותיו התבטלו, ו**נהפוך הוא** במקום להיהרג, הרגו היהודים בשונאיהם. כמה שנים לאחר מכן, דריוש מלך פרס, בנה של אסתר המלכה, נותן אישור לבנות את בית המקדש השני.

זכר לנס ההצלה, תקנו חכמים את ימי הפורים כימי משתה ושמחה. מן הדברים שתקנו הוא מצוות 'משלוח מנות לרעהו', שתי מנות כנגד שתי מתנות שנתן אחשורוש למרדכי ואסתר - בית המן וטבעת המלך.

שאלה: חייל, שאין לו מיני מאכל משלו מלבד המנות

שמקבל בצבא, כיצד יקיים מצוות משלוח מנות?

חייל שעתיד להיות בפעילות מבצעית במשך כל יום

הפורים, מסר משלוח מנות לשליח לפני פורים, כדי שיתנם

לחברו בפורים, האם יוצא בזה ידי חובת המצווה?

א. מקור הדין

אסתר פרק ט פסוקים כ - כב:

וַיִּכְתֹּב מֶרְדֳּכָי אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סָפָרִים... לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לְהִיטֵף עֲשִׂים אֶת יוֹם אֲרֻכָּה עֶשֶׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֶת יוֹם הַמָּשָׁה עֶשֶׂר בִּן בְּכֹל־שָׁנָה וְשָׁנָה... יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה וּמְשָׁלוֹחַ מִנּוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְּנֻת לְאֶבְיֹנִים.

ב. שתי מנות

הגמרא במגילה כותבת כמה מנות תקנו שייתן אדם לחבירו:

תלמוד בבלי מגילה דף ז עמוד א:

תני רב יוסף: ומשלוח מנות איש לרעהו - **שתי מנות לאיש אחד.**

❖ **באר, כיצד למדה הגמרא את מספר המנות מלשון הכתוב?**

ג. טעם המצווה

נחלקו הראשונים בטעם תקנה זו:

תרומת הדשן סימן קיא:

נראה טעם דמשלוח מנות הוא, כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא.

מנות הלוי (רבי שלמה אלקבץ) אסתר פרק ט פסוקים

יח,כ:

והרב רבי יהודה בן שושן ז"ל כתב וזה לשונו... ולזו הסיבה היהודים הפרדים... עושים יום יד' שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו, כמו שהיה ענינם כאיש אחד להקהל כל אחד עם חברו, הִפָּךְ איש צר ואויב לשון רמיה, האומר עם אחד מפוזר... כי על ידי מרעות ואחוה נקהלו וניצולו לא בפירוד לבבות.

והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

ד. שיעור המנות

בספר מקראי קודש סיכם את שיטות הפוסקים בזה, והכריע להלכה:

מקראי קודש פורים פרק יב הלכה ד:

יש אומרים (שו"ת זרע יעקב) ששיעור שתי המנות יחד צריך להיות כ-170 גרם (כשיעור שלוש ביצים) דברי מאכל. **ויש אומרים** (ערוך השולחן) שדי בפחות מכך, ובלבד שכל מנה תהיה ראויה לכבד בה אורח חשוב. **ואחרים אומרים** (אשל אברהם בוששטש) שאף כזית דברי מאכל נחשבים כמנה לענין זה. ויש לנהוג כדעה השניה, שכל מנה תהיה בשיעור שראוי להתכבד בה אורח חשוב.

❖ **לאור הנלמד, חווה דעתך, האם יוצאים ידי חובה במשלוח מנות המורכב משקית במבה אדומה ופופל מצופה?**

ה. מי שאין לו מיני מאכל משלו לקיים מצוות 'משלוח מנות'

תלמוד בבלי מגילה דף ז עמוד ב:

אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי.

חידושי הר"ן על הגמרא:

מחליפין סעודתייהו. שלא היה לאחד מהם כדי שיוכל לשלח לחבירו ולהשאיר לעצמו, והיו שולחין כל סעודתן זה לזה כדי לאכול סעודת פורים ולקיים משלוח מתנות.

וכן פסק השולחן ערוך:

שולחן ערוך אורח חיים סימן תרצה סעיף ד:

חייב לשלוח לחבירו שתי מנות... ואם אין לו, מחליף עם חבירו, זה שולח לזה סעודתו, וזה שולח לזה סעודתו, כדי לקיים: 'ומשלוח מנות איש לרעהו'.

ו. שליחות במצוות 'משלוח מנות'

האחרונים דנו, האם צריך לשלוח את המנות לחברו דווקא על ידי שליח:

כף החיים אורח חיים סימן תרצה סעיף קטן מא:

בתשובת בנין ציון סימן מ"ד, נסתפק אם הביא בעצמו המנות ולא על ידי שליח אי יוצא, כיון דכתיב 'ומשלוח' נימא דבעינן דוקא על ידי שליחות, יענין שם. ולי נראה, דאין יכול לדקדק מזה דוקא על ידי שליח, דהרי מצינו בתורה בכמה מקומות לשון משלוח ואינו על ידי שליח... ומכל מקום, אם אפשר יש לעשות על ידי שליח מפני הכבוד, אבל אם אי אפשר אין לבטל המצוה משום זה. והוא פשוט.

ז. משלוח מנות מוקדם

הרמ"א כותב, שזמן 'משלוח מנות' הוא דווקא ביום פורים:

שולחן ערוך אורח חיים סימן תרצה סעיף ד:

הגה: ויש לשלוח מנות ביום ולא בלילה.

האחרונים דנו, האם אדם ששלח לחבירו משלוח מנות קודם פורים והגיע בפורים, יוצא בזה ידי חובה.

בשו"ת תורה לשמה כתב, שדין זה תלוי במחלוקת מה הטעם שתיקנו חכמים מצוות 'משלוח מנות':

שו"ת תורה לשמה (בן איש חי) אורח חיים סימן קפח:

הנה דבר זה תלוי בפלוגתא שיש בטעם של משלוח מנות בפורים, והנה, לפי טעם תרומת הדשן ז"ל, נראה דיוצא ידי חובה, דעיקר התקנה היתה בשביל אדם שנשלח אליו כדי שיהיה לו הרוחה בפורים וכבר הגיע לידו בפורים. אך, לפי טעם מנות הלוי ז"ל להרבות אחוה וריעות, הנה זה נוגע למשלח, שצריך לשלוח כדי להראות אהבה וריעות, ולפי זה בעינין שתתראה האהבה והריעות מאת המשלח ביום הפורים עצמו, ולא מהני ליה מה שעשה קודם פורים, כי החבה הנראית מצידו היא בעת שיצא מידיו המנות.

הבאר היטב הביא את דעת המקילים בזה:

באר היטב אורח חיים סימן תרצה סעיף קטן ז:

עוד נסתפקתי, מי ששלח לחבירו שבמדינת הים שני מנות... קודם פורים, ובפורים עצמו בודאי מגיעים לידו, אם יוצא ידי חובה או לא, מי נימא כיון דבשעה ששלח לא היה חייב בהם לא נפיק, או דילמא כיון דבפורים עצמו שהוא שעת החיוב הגיעו לידו נפיק. עיין יד אהרן שדעתו נוטה דיוצא ידי חובה שפיר בזה.

אמנם, ישנם אחרונים שמחמירים:

ערוך השולחן אורח חיים סימן תרצה סעיף יז:

ויש מי שאומר דיצא (באר היטב), ולי נראה דלא יצא, דבעינן משלוח מנות בפורים עצמו. ועוד, דהא עיקר המשלוח מנות הוא משום שמחה ואיזה שמחה היא לו עתה מה ששלח מקודם.

אולם, אם העמיד שליח שייתן בעדו ביום הפורים, יצא ידי חובה, אף לדעת ערוך השולחן:

ערוך השולחן אורח חיים סימן תרצה סעיף טז:

ואם העמיד שליח קודם פורים שביום הפורים ישלח בעדו מנות לפלוני יצא, דשלוחו של אדם כמותו... ובעינן שיבא ליד רעהו שעל כל פנים ידע מזה.

ח. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המכנה':

א. יש לשלוח בפורים לפחות לאחד מחבריו מנה הראויה להתכבד, המכילה לכל הפחות שני מיני מאכל (או משקה) המוכנים לאכילה (ולא מוצרים שצריך לבשלם).

ב. במקום צורך, ניתן גם להחליף עם חבריו את סעודתם.

ג. יש אומרים, שניתן למסור את המשלוח לשליח קודם פורים והוא יתנם לחבירו בפורים (או שימסרם לחבירו קודם פורים ויתנה עמו שיזכה בהם ביום הפורים).

'והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל

יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית

מערכת: סא"ל הרב ישי איתן רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,

סרן הרב דודי גרינפלד קמ"ד כתיבה, אע"צ הרב חנניה שפרן

כתיבה ועריכה: ט' ר' יצחק ענתבי

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

